

Жуковський О. В.,
к. с.-г. н., старший науковий співробітник
Поліський філіал Українського ордена «Знак Пошани» науково-дослідного інституту
лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького
с. Довжик, Житомирський р-н, Житомирська обл.

ПОШИРЕННЯ НАСАДЖЕНЬ ВІЛЬХИ ЧОРНОЇ (ALNUS GLUTINOSA (L.) GAERTN.) У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Вільха чорна відноситься до найбільш поширених деревних порід Житомирської області і зростає у досить специфічних екологічних умовах, оскільки надає перевагу достатньо зволоженим і відносно багатим ґрунтам та низовим болотам, формування яких пов'язано з геоморфологічними особливостями регіону. З огляду на це важливо проаналізувати поширення насаджень вільхи чорної у регіоні та дати можливе пояснення їх поширення у тій чи іншій його частині (табл. 1).

Вільха чорна займає певну екологічну нішу та найбільш поширена у при терасових частинах заплав річок або пониженнях на терасах річок, у місцях з додатковим надходженням вологи за рахунок місцевого стоку. Територія Житомирської області має дещо вище гіпсометричне положення, ніж інші частини Українського Полісся, оскільки розташована у межах північно-західної частини Українського кристалічного щита, а річкові долини є дещо вужчими та більш глибокими. Можливо дані обставини вплинули на те, що площі чорновільхових насаджень в області значно менші ніж у Волинській та Рівненській областях.

Таблиця 1. Площі вільхових насаджень у лісгосподарських підприємствах Житомирської області
(за даними обліку лісового фонду 2017 року)

Лісгосподарське підприємство	Площа насаджень вільхи чорної			
	з її участю у складі		де вона є головною породою	
	га	%	га	%
1	2	3	4	5
ДП «Баранівське ЛМГ»	3816	9,91	2401	9,72
ДП «Білокоровицький лісгосп»	2558	6,64	1435	5,80
ДП «Бердичівський лісгосп»	1778	4,62	1389	5,62
ДП «Городницький лісгосп»	2140	5,56	1431	5,79
ДП «Ємільчинський лісгосп»	3851	10,00	2249	9,09
ДП «Житомирський лісгосп»	1919	4,99	1329	5,37
ДП «Коростенське ЛМГ»	1046	2,72	692	2,80
ДП «Коростишівський лісгосп»	1083	2,81	807	3,26
ДП «Лугинський лісгосп»	1284	3,34	780	3,15
ДП «Малинський лісгосп»	1033	2,68	701	2,83
ДП «Народицьке СЛГ»	2055	5,34	1427	5,77

1	2	3	4	5
ДП «Новоград-Волинське ДЛМГ»	2544	6,61	1573	6,36
ДП «Овруцький лісгосп»	1146	2,98	728	2,95
ДП «Олевський лісгосп»	2545	6,61	1531	6,19
Поліський природний заповідник	182	0,47	99	0,40
ДП «Радомишльське ЛМГ»	1042	2,71	851	3,44
ДП «Словечанський лісгосп»	1607	4,17	987	3,99
ДП «Овруцьке СЛГ»	2655	6,90	1654	6,70
ДП «Попільнянський лісгосп»	1076	2,80	973	3,93
ДП «Лугинське СЛГ»	2480	6,44	1196	4,84
ДП «Зарічанський лісгосп»	654	1,70	495	2,00
Всього	38494	100	24728	100

Найбільший відсоток площ насаджень у яких вільха чорна є головною деревною породою (від загальної площі подібних у регіоні дослідження) відмічається у лісгосподарських підприємствах лісостепової зони Житомирської області, а також розташованих у західній та північно-східній її частинах. Так, у ДП «Баранівське ЛМГ», яке розташоване у південно-західній частині Житомирської області, цей показник становить – 9,72 %, у ДП «Новоград-Волинське ДЛМГ» – 6,36 %, у ДП «Городницький лісгосп» – 5,79%, у ДП «Ємільчинський лісгосп» – 9,09 %, у ДП «Олевський лісгосп» – 6,19 %. За геоморфологічним районуванням, у північно-східній і східній частинах розташування даних підприємств поширеними є зандрові рівнини, а у південно-західній частині – піднесені грядово-гривисті денудаційні рівнини (<https://geomap.land.kiev.ua/geomorph.html>). Крім того, частина лісових насаджень, відмічених лісгосподарських підприємств, розташована у заплавах річок Случ і Уборть, що, можливо, пояснює більше поширення чорновільхових насаджень.

Доволі низька частка насаджень з участю вільхи чорної, від загальної площі лісового фонду, спостерігається у підприємствах південно-східної частини Житомирської області. Так, у ДП «Коростенське ЛМГ», ДП «Малинський лісгосп», ДП «Радомишльське ЛМГ», ДП «Коростишівський лісгосп» та ДП «Попільнянський лісгосп» їхня частка коливається у діапазоні 2,68...2,80 %. У даній частині області поширеними є моренно-зандрові рівнини з формуванням наступних форм рельєфу: грядових (ози) та конічних пагорбів (ками) (<https://geomap.land.kiev.ua/geomorph.html>). В основному вони складаються з піску, гальки, гравію та валунів і сформувались у результаті розтавання і руйнування льодовика. Крім того, у південно-східній частині області зустрічаються піднесені, сильно розчленовані лесові рівнини. Наявна річкова система у цій частині області є дещо меншою, у порівнянні із її західною частиною. Можна припустити, що данні чинники також можуть впливати на поширення насаджень вільхи чорної в цій частині області. Відмічені вище припущення потребують додаткових комплексних досліджень, які б полягали у обстеженні конкретних площ вільхових насаджень і розподілі їх за рельєфом.